

یک درس تاریخ عملی

برای تدریس تاریخ چنانچه در شماره قبل اشاره گردید بایستی حتی المقدور مقدمه لوازم و اسبابی از قبیل تصاویر و دیوارها و عکسها و پرده ها و نقشه جات جغرافیا و غیره تهیه نمود و ضمنا حکایات و سرگذشتهای جالب توجه در موضوع اشخاص نامی و یا راجع بانقلابات مهمه که مرجع درس میباشند از سایر کتب استخراج نموده و همینکه مطالب مهمه تاریخی مذکور شد و تقریبا درس با اتمام رسید مقداری از وقت را عنایت شمرده صرف قرائت و خواندن آن قصص کرد

باید دانست که تعیین وقت و تقسیم زمان درس بکارهای معینه یکی از مسائل اساسی هر نوع درسی بوده و هر معلم برای مخالفت از اتلاف وقت ناگزیر است که کار را رعایت ارا بنماید در تدریس تاریخ مخصوصا برای کلاسهای ابتدائی معلم بایستی قبل از شاگردان در کلاس حاضر شده و صورت و لوازم و اسبابیکه مربوط بدرس است از موزه مکتب بیرون آورده در کلاس آماده نماید تا موقع آرایش و زینت اطاق درس رسیده و آنها را بدیوارها نصب نماید این آرایش بایستی تدریجی بوده و اگر بکمترتبه تمام اشیاء در تحت نظر شاگرد جلوه گر شود چندان مفید فایده واقع نمیشود چرا که تفرقه حواس شاگرد را فراهم نموده و در موقع سؤال از درس قبل تمام توجه طفل بطرف اشکال جدیده مجذوب گشته و درس را با وجود زحمتهای که ممکن است در یاد گرفتن آن متحمل شده باشد بطور ناقص جواب خواهد داد و بعلاوه در ارائه تدریجی اشیاء فایده دیگر منظور می باشد و آن اینستکه محض ورود در کلاس اگر تمام اجناس را چیده باشد چون طفل بکمترتبه لوازم متهمه خواهد دید بهر کدام بیک نظر سطحی مختصری نموده وقت لازمی را بیهوده در مورد فرد فرد اشیاء بنماید بدینول بخواهد دامت ولی بالمعکس در صورتی که اشیاء یکی بعد از دیگری بمعرض نمایش در آورده شود شاگرد جد و جهد مکنی در باره فرد فرد نموده و کاملا تمیز و تشخیص الهم فالاهم را خواهد داد حال بطور مثال و برای تجربه فرض مینمائیم که موضوع درس فصل راجع بسلاطین اشکانی و سلسله آنان را بیان باشد و نیز تصور میکنیم که لوازم آرازیحت تصاویر و دیوار و نقشه جات جغرافیا و بعضی آثار عتیقه آن عصر و غیره همه کاملا مهیا و معلم یا از موزه مدرسه و یا از خارج بوسائل ممکنه بدست آورده و برای ارائه بشاگردان حاضر و آماده کرده باشد ضمنا درین موقع بزرگ مدرسه صدا کرده و شاگردان حسب الممول وارد کلاس میشوند و هر کدام پس از سلام و تواضع در مکان مخصوص خود قرار میگیرند معلم برسیدگی دفتر اساسی و کتب و صورت حاضر و غائب و ملاحظه تکالیف کتبی و رعایت تمیزی و پاکیزگی

شاگردان مشغول شده و در قلیل مدت انعام این امر را داده و سکوت کامل را اخطار و شروع به پرسیدن درس قبل مینماید بعد از سوال و حصول اطمینان و اعتماد از دانستن درس قبل اجازه قرائت داده و مخصوصا بچند نفر از شاگردان که در فارسی و در عبارت خوانی جزه ردیف اول محسوب میشوند و بر سایر همقطاران برتری دارند عنوان خواهد نمود زیرا عموم طلاب در اینجا بایستی در ضمن خواندن عبارت و ادای کلمات معنی را درک نموده و موضوع و محمول را بفهمند کلاس فارسی نیست که بخوانیم عیارت خوانی شاگردان را درست نموده و معایب آنرا رفع نمائیم و این مسئله بدیهی است که بهر یک مبحث معینی داده و پس از اتمام قرائت او بدیگری رجوع میشود تا گامه مقدار درس تمام شود

مطلب دیگری که در تد ریس تاریخ جلب توجه

مینماید حرف زدن معلم است دروس تاریخ مثل دروس علم الاشیاء و حساب و هندسه نیست زیرا در این قسمت از دروس معلم میتواند مقدّمه ترتیب داده و رفته رفته بواسطه سؤالات متواتره شاگرد را بطرف نتیجه هدایت نموده و باصل مقصود کائل سازد بدون اینکه مورد محتاج بظاهر و بیان نتیجه باشد اما در تاریخ بیشتر معلم بایستی صحبت کند و حوزه و بسط سؤالات تاریخی در کلاسهای ابتدائی کمتر توسعه داشته و نمیشود از رفتار بکنفر شخص نامی بیادات و اخلاق دیگری بی برد مثلا همینکه دانست بلان پادشاه از ملان سلسله امنیت را بر قرار و مملکت را آباد و رعیت را از مظالم نجات داد نمیتوان نتیجه گرفت که جانشینهای او بهمین وضع رفتار کرده اند پس در تدریس تاریخ بیشتر معلم بایستی صحبت نموده حرف نزند منتها در مواقع لزوم سؤالاتی که از محیط اطلاعات شاگرد خارج نباشد نیز خواهد کرد

در اینجا محتاج بپوشش مباحث درس و کوبه صفحات تاریخ نموده و فارغین محترم برای استفاده کامل میتوانند یکی از تاریخ مقدماتی ایران که مخصوص کلاسهای متوسطه مدارس نوشته شده رجوع نمایند تا از مطالبی که ذیلا درج و تشریح میشود صحیحا اطلاع حاصل نموده و موضوع این طرف توجه واقع شود -

معلم در ضمن قرائت اطفال هر قسمتی که خوانند میشود فوراً حاصل آن را از شاگردان سؤال نموده و خود نیز با سهل طرق اشتهابها را رفع نموده و مخصوصا این طریقه را بایستی بجدیت مداومت داد تا عموم شاگردان با نظر دقت گوش بدرس داده و با کمال حواس جمعی مطالب را یک یک درک نمایند پس از اتمام قرائت معلم خود شروع به تشریح و تفسیر نموده بدوا یکی از پردهائی که تصویر یک نفر پارسی را ظاهر میسازد در جلو شاگردان قرار داده و سؤال میکند

طرز سؤال اینست که خطاب بموم شاگردان عنوان شود تا اینکه همه متوجه و حاضر الذهن برای جواب باشند و ازین ایشان برای اینکه وضع کلاس برهم نخورده و جوابهای مختلفه هر کدام بموقع خود اصدا شده و همه دفعتا واحده با هم جواب ندهند اشاره به بکنفر نموده و او را برای جواب دعوت می نماید :

س - پارتیان از چه نژاد بودند و چه نوع زندگانی داشتند ؟ شما حسین خان

ج - پارتیان در خراسان مسکن داشته و از نژادهای قدیم و زندگانی ایشان مانند وحشیها بوده است
س - یکدام يك از طوائف امروزه این قوم بیشتر شغلت دارند ؟

ج - به تورانیان

بلی اما امروز تورانی تقریبا مفقود ترکمانان که همیشه اسم آنها را شنیده اید و اغلب را با لباسهای بلند الوان در کوچه و بازار دیده و ملاحظه نموده اید که آسپن های طویل و کلاههای بسیار بزرگ از پوست گوسفند بر سر نهاده و غالباً چشمهای ریز و رنگ برافروخته و ریشهای کوسه دارند پارتیهای قدیم از همین مردمان بوده و در عوض خدا و رسول بت می پرستیدند و زندگانی خود را بلندی و راهزنی گذرانیده و تنها هنر ایشان تیر اندازی و سواری بوده که در آن ورزیده و منتهای مهارت را داشتند و از روی این پرده که تصویر بکنفر پارتی است می بینید که گمان در دست گرفته و گوله که مملو از تیر است بردوش و بر مرکب کند روی سوار و مثل اینستکه حاضر و آماده از برای جنگ و نبرد میباشد در زمان ضعف سلاطین سلو کید که وقایع ایشانرا در دروس قبل دیده ایم یکی از رؤسای اینقوم بیکفایتی پا دشاہ وقت (سلو کوس) را خدمت شمرده و علم طغیان بر افرات

س - اسم این شخص چیست ؟ شما میرزا علی ...
چرا ساکت ماندید معلوم می شود در موقع فریاد شما دقت نکردید اسباب تأسف است مجبورا از دیگری خواهم پرسید . . . شما محمد

ج - اشک
درست است اما اصدا جوابهای شما همیشه تقریبا باختصار گفته می شود لازم است بایک عبارت صحیح بدون خشو و زواید بیان مطلب را بنمائید مثلا می توانید در اینجا بگویید اول کسیکه از پارتیها بر سلوکید ها هورید اشک بود و او مؤسس سلسله اشکانی گردید پارتی سلاطین این سلسله تماما معروف باشک هستند بواسطه اینکه هر کدام در موقع رسیدن بسطنت اسم موسس را برای خود انتخاب می کردند و برای رفع احتیاج یکی اشک اول و دیگری اشک دوم و بهمین ترتیب اشک سوم و چهارم . . . نامیده میشوند اول در زود خورد با سلوکید ها بمقتل

رسیده و حکومت او بجا نشینهای او رسید و اینواقعه در سنه ۲۵۶ قبل از میلاد واقع شده است جانشینهای اشکانی اول چندان کار مهمی از خود بروز ندادند تا آنکه اولین باشک ششم میرسد

س - اشک ششم موسوم بچه بود و چه کار مهمی نموده است شما میرزا علی

ج - اشک ششم موسوم بد مهر داد اول بود بواسطه حسن تدبیر پادشاه سلو کیدرا مغلوب و ملک پسران خود را وسعت داد

س - پادشاه سلو کید موسوم بچه یوده است - شما میرزا حسین

ج - آقا این اسمی است که تلفظ آن قدری مشکل بنظر میرسد - بلی تخته سیاه را ملاحظه نمائید (معلم کلمه دمتر پوس را روی تخته نوشته و شاگردان را بتلفظ آن وامیدارد)

س - بعد از مهر داد اول سلطنت اشکانی نصیب کی میشود - شما میرزا محمد

ج - نصیب آنتیو کوس
عجب خیلی مایه یاس است ملاحظه کنید تمام رفتارشان میدانند و دستهای خود را بلند کرده و حاضر برای جواب دادن میبایند میرزا ققی هما بگویند

ج - فرهاد دوم پادشاه میشود و با آنتیو کوس جنگ می کند نه اینکه آنتیو کوس ملک اشکانی را متصرف میشود در هر حال دست سلوکیدهارا بکلی از ایران کوتاه می کند - صحیح است

س - میرزا محمد اگر درست ملتفت شده اید مستند عیم دوباره همین مطلب را عینا تکرار کنید (میرزا محمد مجدداً تکرار مینماید)

دیگر از سلاطین بزرگ و معظم این سلسله اشکانی سیزدهم است شما میرزا ققی چرا انگشت بلند کرده اید
ج - برای اینکه آقا میخواستیم به بینم که از فرهاد چطور شد که بیکدیگر باشک سیزدهم رسیدیم

- باینمناسبت که سایرین کار مهمی از خود بروز ندادند و اتفاقات و گذارهای بزرگی در زمان ایشان واقع نشدند که جائز اهمیت و ایشانرا فوق العاده معروف نموده باشد در این تاریخ مخصوصا اشخاصی را یاد خواهیم گرفت که عظمت و بزرگی از خود بمنصه ظهور رسانیده باشند

س - این تصویر متعلق بیکدام يك از سلاطین است شما میرزا علی

ج - باشک سیزدهم

س - چطور دانستید که این تصویر اشک سیزدهم است ؟

ج - چون در پانزدهمین این پرده اوخته شده است

بلی اما حل که اینصورت را ملا حظہ نمودید البته می خواهید کرد که آثار و علائم آن کاملا در ذهن شما بماند تا در هر موقع انحصار رؤیت آنرا بشناسید و بایستی بگمانیکه در ذیل کابلو ترسیم شده اکتفا نمود چه بسا ممکن است امرا عوض نوشته باشند چنانچه اگر در ذیل عکس شما اسم محمد آقا رفیقان را بنویسند البته عموم همقطار های شما شناخته و فوراً خواهند دانست که بیمناسبت اسم شما را رسم نموده اند بنا برین لازم است شکل و تصویر را بملائم و آثار شناخته و فقط در صورت اعتماد و اطمینان کامل شرح احوال ذیل پرده را محل رسوخ قرار داد

س - اشک سیزدهم چه نام داشته است ؟
شما میرزا حسن

ج - اشک سیزدهم معروف به ارد بوده است
 س - وقایع زمان سلطنت ارد را بیان نمائید -
شما میرزا محمد

ج - ارد با یکی از سرداران بزرگ رم جنگ نموده است

جواب شما غیر مکفی و مطالب مهمی را تفهیم نید -
 خواهشمندم شما میرزا تقی بیان مطالب را نموده و بهتر شرح ما وقع را تشریح کنید ؟

ج - ارد با کراسوس سردار رم منازعه نموده و او را مغلوب کرده
 س - کراسوس با سلوک کیدها چه منافاتی داشته است ؟

ج - از اهل یک مملکت و از یکقوم می باشد اینچنین تذکری ننمائید که خطرناکه و مطمئن بودم که اشتباه بزرگی در اینجا خواهد کرد - کراسوس از جانب دولت رم مامور ایران شده بود و با سلوک کیدها اصلا مناسباتی نداشت زیرا بطوری که در دروس قبل دیدیم اصل سلوک کیدها یونانی و سلوکوس سر سلسله این دسته از سرداران اسکندر بوده است در صورتیکه کراسوس رومی و از طرف دولت رم مامور مشرق شده بود یقین دارم که این اشتباه از این جا تولید شده است که بلافاصله بعد از سلوک کیدها دیده آید که اشکانیان با رومیها روابط پیدا کرده و باب مخاصمه را فتوح نموده اند در این صورت لازم است دقت نموده و باین نقشه درست توجه کنید

س - این نقشه کدام یک از قطعات خمشه عالم است ؟
میرزا حسن

ج - این نقشه قطعه اروپا است
 س - شبه جزیره هائیکه در جنوب اروپا واقعند بشمارید ؟ - آقا میرزا محمد

ج - سه شبه جزیره بزرگ در جنوب اروپا یافت میشود اول شبه جزیره اسپانی درم شبه جزیره ایتالی

سوم شبه جزیره بالکان

- خوب است خود شما نزدیک به نقشه رفته و با انگشت هر یک از این شبه جزیره ها را نشان دهید تا عموم رفقا و همدرسه ایان آنهارا یاد بگیرند

س - پایتخت شبه جزیره ایتالیا چیست ؟

ج - پایتخت ایتالی شهر رم است

حال که این را دانستید میتوانم بگویم که در همان اوقات که مملکت اسکندر بطرف اوج و سر بلندی میرفت و مملکت خود را روز بروز توسعه داده و فتح و ظفر نپرومند میگردد در قسمت مغرب اروپا مملکت دیگری بمسندارج عالیله رسیده و با مملکت اسکندر همسری و برابری می نمود و این مملکت همان رم است که الان در نقشه دیدید و بی از چند قرن بقدری وسیع گردید که تمام سواحل مدیترانه را در تحت تصرف در آورده و از سمت هرات گم کم پیشرفت نموده و بخاک اشکانیان مجاور گردید در این موقع سردار فوق الذکر یعنی کراسوس مامور مشرق شد و این شخص بخیال فتوحات اسکندر افتاده و بنای ترمض بخاک اشکانیان را گذاشت در این وقت حکومت اشکانی در تحت تسلط اشک سیزدهم یعنی ارد در آمده بود و این پادشاه نامی چون از پیشرفت های کراسوس مطلع شد سپهسالار خود سورنا را که از اخصاص شجاع و داور و رشید بشمار میرفت بجلوگیری سردار رومی اعزام داشت سورنا بواسطه مهارت و تدبیر فوق العاده که در عرصه کار زار از خود بروز داد در چند مصاف کراسوس را شکست داد و کار سردار رومی را یکطرفی نمود و بالاخره او را دستگیر کرده و سر او را بریده برای ارد ارسال داشت و از این به بعد باب مرابطان دولت ایران با دولت روم متفرج و اغلب اوقات چنانچه در دروس بعد ملاحظه خواهید کرد این دو دولت گاه در صلح و گاه در زود و خورد و در منازعه بوده اند

حال برای این که کاملا درس را تلفیق شده و بهتر درک مطالب آن را بنمائید می توانم چند صفحه از این تاریخ بزرگ را که بشکل قصه و با عبارات صحیحی نوشته شده است برای شما بخوانم اما مشروط بر اینکه بعضی ها حرف زدن باید دیگر را قطع نموده و توجه بخصوصی مبذول دارند که معانی و مطالب آنرا بخوبی بفهمند (در این وقت معلم صفحات منتخبه را شروع به قرائت می نماید) و بعد از بیان کیفیت اوضاع زمان اشکانیان و وضع تمدن و حکومت آنان و اقدامات برای استرضای خاطر ایرانیان و عدم رضایت و دوئیت روز افزون ایرانیان را توضیح قرار داده و کلیه حوادث مذکوره را توأم و بسلیقه خود چند مطلب اخلاقی استخراج و بطریق روشن و واضح بشاگردان همانند و درس را تمامه مبدد

رضا فهیمی